

Kultúrna krajina, jej štruktúra a organizácia

Kultúrna krajina je hospodárskou činnosťou človeka premenená prírodná krajina. Od prírodnej krajiny sa odlišuje vlastnosťami a štruktúrami, vyskytujú sa v nej prírodné, technické a sociálno-ekonomické geo-systémy a tvorí životné prostredie ľudskej spoločnosti.

Stupne premeny prírodnej krajiny

Podľa stupňa premeny prírodnej krajiny rozoznávame šesť typov:

- 1. Nezmenená krajina** - hospodárska činnosť človeka ju bezprostredne nezasiahla alebo ju prísne chráni. Sem zaradujeme arktické a vysokohorské pustatiny, ťažbou nedotknuté lesy, prírodné rezervácie.
- 2. Slabo zmenená krajina** - hospodárska činnosť človeka zmenila vzhľad krajiny, ale prirodzené väzby medzi prírodnými zložkami krajiny sa nenarušili. Patria sem racionálne využívané lesy, prírodné lúky a pasienky, národné parky.
- 3. Narušená krajina** - vznikla neracionálnym využívaním prírodných zdrojov, ako sú: druhotné, menej hodnotné lesy i savany a rozsiahle krovité formácie.
- 4. Silne narušená krajina** - vznikla podobne ako narušená krajina, ale v podmienkach neustálej rovnováhy prírodných procesov. Sú to: druhotne zasoľované pôdy, opustené odvaly a iné.
- 5. Pretvorená krajina.** V tejto krajine sú prírodné väzby cieľavedomé pozmenené. Zaradujú sa sem: polia, sady, plantáže, lesy, parky, oázy, vysušené močiare, pôdy získané z mora. Pretvorenú krajinu človek ustavične udržiava.
- 6. Umelá krajina** - je utvorená človekom na určitej prírodnej základni. Prírodné väzby medzi prírodnými komponentmi sú potlačené a rozrušené. Patria sem rôzne zastavané plochy: sídla, priemyselné závody, komunikácie, priehrady, povrchové bane a i.

Formy využitia Zeme

Sídla, priemyselné závody, komunikácie, zastavané plochy, poľnohospodársky, lesohospodársky využívané plochy (orná pôda, trvalé kultúry, lúky, pasienky, lesy, vodné plochy), ale i skládky predstavujú rôzne formy využitia zeme. Z priestorového hľadiska ich možno vnímať ako **uzly, siete a povrchy**.

Uzly sú typické formy využitia zeme. Tvoria ich sídla, priemyselné závody, nemocnice, školy a i.

Siete tvoria súbor spojnic medzi uzlami, napr. cesty, železničné trasy apod.

Povrchy sú plošné útvary, ich využitie je rozdielne, napr. poľnohospodárske plochy: orná pôda, lúky, pasienky, lesy (na ťažbu dreva, na ochranu vodných zdrojov).

Uzly, siete a povrchy ako priestorové štruktúry foriem využitia zeme sú základom pre pochopenie skladby a organizácie kultúrnej krajiny.

Regióny kultúrnej krajiny

Regióny kultúrnej krajiny sú územia vyhraničené na základe určitého kritéria vybraté zo sociálno-ekonomickej sféry. Rozlišujeme regióny **homogénne a nodálne**.

- 1. Homogénne regióny** sú rovnorodé podľa zvoleného kritéria na celom vyhraničenom území, napr. obilninárske, zemiakárske, vinohradnícke, priemyselné a iné. Môžu byť individuálne a typologické. Individuálne regióny majú už v názve vyjadrenú kritériálnu vlastnosť a individualitu, neopakovateľnosť územia, napr. vinohradnícky región Malé Karpaty.
 - Individuálne regióny - majú už v názve vyjadrenú kritériálnu vlastnosť a individualitu, neopakovateľnosť územia, napr. vinohradnícky región Malé Karpaty.
 - Typologické regióny - vystihujú typ územia podľa opakujúcej sa kritériálnej vlastnosti, typu vlastnosti, napr. vinohradnícke regióny, bez ohľadu, kde sa to územie nachádza.
- 2. Nodálne (uzlové) regióny** môžu mať rôzne podoby. Najčastejšie predstavujú rôzne druhy spádových území, v jadre ktorých je uzol (nódus). Ten prítlačivo pôsobí v okolí na ďalšie uzly, ktoré tvoria jeho zázemie. Vyjadruje vzťahy územného jadra k jeho zázemiu. Mestá ako uzly v regióne skladbou priemyselných odvetví a službami podstatne určujú charakter väzieb so svojím zázemím a rozvojové tendencie regiónu.

Vyčleňovanie homogénnych a nodálnych regiónov a ich štúdium na základe vzájomných väzieb medzi fyzicko-geografickými komplexmi a ich väzieb na obyvateľstvo, územno-výrobné komplexy je veľmi dôležité a má veľký význam pre činnosť človeka. Vyčlenené regióny so svojím potenciálom a jeho poznáním poskytujú pre riadiacu sféru podklady, aby ich hospodársky rozvoj bol spätý s racionálnym využívaním prírodných zdrojov, s ochranou prírody a krajiny. Sú územím pre tvorbu územného systému ekologickej stability na regionálnej úrovni.

Podľa regiónov sa usmerňuje hospodársky rozvoj územia. Z hľadiska štátu je dôležité, aby všetky regióny boli rozvinuté, ekonomicky sa dopĺňali a odstraňovali vlastné negatívne vplyvy na životné prostredie.